МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

УМАНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені ПАВЛА ТИЧИНИ

ІНСТИТУТ СОЦІАЛЬНОЇ ТА МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ

Кафедра спортивних дисциплін

З. М. Діхтяренко

ВИХОВАННЯ НАПОЛЕГЛИВОСТІ УЧНІВ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОЇ ШКОЛИ ЗАСОБАМИ ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Методичні рекомендації

ББК 74.200.584
Д50

УДК 371.382 + 159.947

Рецензенти:
Д. І. Пащенко – доктор педагогічних наук, професор Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини;
В. Г. Ареф'єв – кандидат педагогічних наук, професор Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова;
М. Д. Зубалій – кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник лабораторії АПН України.

Затверджені Вченою радою Інституту соціальної
та мистецької освіти Уманського державного педагогічного
університету імені Павла Тичини
(протокол № 3 від 20 грудня 2007 р.)
Рекомендовані до друку факультетом фізичного виховання
Уманського державного педагогічного університету
імені Павла Тичини
(протокол № 5 від 18 грудня 2007 р.)
Рекомендовані до друку кафедрою спортивних дисциплін
Уманського державного педагогічного університету
імені Павла Тичини
(протокол № 4 від 12 листопада 2007 р.)

Діхтяренко З. М.
Д50 **Виховання наполегливості учнів загальноосвітньої школи засобами ігрової діяльності** : методичні рекомендації. – К.: Наук. світ, 2008. – 41 с. – Бібліогр.: с. 41.

Автором запропоновані вираження самонавіюваної думки для виховання наполегливості; самонавіювання для виховання наполегливості під час рухливих та народних ігор; поради молодому педагогу щодо виховання наполегливості учнів початкових класів у процесі позакласної ігрової діяльності; правила, дослідження психологів щодо розвитку волі; поради, заповіді, бажані та заборонені висловлювання, тести батькам. Рекомендується викладачам, студентам вищих педагогічних навчальних закладів, педагогам і батькам.

ББК 74.200.584 + 88.836.12

© Діхтяренко З. М., 2008

ЗМІСТ

Передмова 4

Поради молодому педагогу щодо виховання наполегливості учнів початкових класів у процесі позакласної ігрової діяльності 6

Шляхи поводження людини, яка розвиває активність, волю (за А. І. Плотічером) 8

Правила як виховати волю (за А. І. Плотічером) 9

Корисні поради Л. С. Рувинського та С. І. Хохлова щодо перебороження пасивності, бездіяльності і домогтися поставленої мети 10

Пам’ятка Т. І. Агафонова щодо опанування самонаказу 12

Вираження самонавіюваної думки для виховання наполегливості в учнів 13

Самонавіювання для виховання наполегливості під час рухливих та народних ігор 15

Дослідження „сили волі“ (за В. В. Волошиною, Л. Д. Волинською, С. О. Ставицькою, О. В. Темрук) 16

Порадами батькам від Девіда Льюіса як виростити геніальну дитину 18

Заповіді для батьків 20

Бажані та заборонені висловлювання батькам 22

10 „золотих правил“ американського психолога Віктора Кляйна щодо виховання щасливих дітей 24

Які Ви батьки? (астрологічний прогноз) 26

Тест. Чи вмієте Ви виховувати дитину? 28

Тест. Чи добре Ви розумієте своє чадо? 29

Вправа „Продовж незакінчене речення“ 31

Короткий психолого-педагогічний словник найбільш вживаних термінів 34

Список використаних джерел 41

ПЕРЕДМОВА

Виховання наполегливості розглядається як цілеспрямований процес формування у молодшого школяра здатності доводити до кінця поставлену мету, долаючи при цьому різні перепони, які з'являються на шляху до досягнення бажаного результату.

На наш погляд, найсприятливіший час для виховання наполегливості в учнів загальноосвітньої школи під час ігрової діяльності. Адже, ігрова діяльність розвиває, виховує волю. Під час кожної рухливої гри виховується одна або декілька вольових якостей, таких як наполегливість, цілеспрямованість, рішучість, сміливість тощо.

У дошкільному віці за своїм змістом і формами ігрова діяльність є провідною діяльністю, а у початкових класах є однією з форм навчання і виховання молодших школярів та допомагає здійснити поступовий перехід від звичної для них цієї діяльності до навчальної діяльності. Сама ж ігрова діяльність при цьому не зникає, а продовжує розвиватися, ускладнюватися.

Найбільше відводиться часу для учнів з метою розслаблення від напруженої розумової роботи після уроків. Тому тільки під час позакласної діяльності учні мають можливість більше часу провести на майданчику з однолітками, граючись у рухливі ігри, естафети.

Для виховання наполегливості учнів загальноосвітньої школи можна використовувати і *позакласну ігрову діяльність*, яка розглядається як одна із частин навчально-виховного процесу, яка спрямована на задоволення запитів, інтересів школярів, що відбуваються через виховний вплив педагога та включає у себе один із видів активної діяльності дітей. Цей вид життєдіяльності моделює під час гри відносини, формує основи всіх морально-психологічних якостей і властивостей особистості: волю, емоції, інтелектуальну сферу; сприяє розвитку уяви, уваги, мислення, пам'яті тощо.

Методичні рекомендації можна використати викладачам, студентам вищих навчальних закладів під час вивчення дисципліни „Теорія і методика викладання рухливих ігор і забав".

Молодим педагогам пропонуємо поради щодо виховання наполегливості учнів початкових класів у процесі позакласної ігрової діяльності; правила та шляхи поводження людини, яка розвиває

активність, волю; правила як виховати волю (за А. І. Плотічером); дослідження „сили волі“ (за В. В. Волошиною, Л. Д. Волинською, С. О. Ставицькою, О. В. Темрук); корисні поради Л. С. Рувинського та С. І. Хохлова щодо перебоpення пасивності, бездіяльності і домогтися поставленої мети; пам’ятку розроблену психологом Т. І. Агафоновим щодо опанування самонаказу; метод „Незакінчене речення“.

Батькам пропонуємо заповіді; поради Девіда Льюіса як виростити геніальну дитину; бажані та заборонені висловлювання; 10 „золотих правил“ американського психолога Віктора Кляйна щодо виховання щасливих дітей; тести для перевірки, чи вмієте виховувати, зрозуміти дитину.

ПОРАДИ МОЛОДОМУ ПЕДАГОГУ ЩОДО ВИХОВАННЯ НАПОЛЕГЛИВОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ У ПРОЦЕСІ ПОЗАКЛАСНОЇ ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1. Завжди будь привітним, доброзичливим та поважай особистість кожного учня.
2. Дотримуйся загальної культури спілкування у будь-якому випадку.
3. Вчитель зобов’язаний бути прикладом для дітей, батьків, вести здоровий спосіб життя.
4. Враховуй вікові, статеві особливості школярів та не забувай про індивідуальний (диференційований) підхід до кожного учня.
5. Поясню важливість особистої чистоти та вимагай від школярів дотримання гігієни свого тіла.
6. Займайся з учнями у зручній спортивній формі та спортивному взутті.
7. Умій зацікавити школярів рухливими іграми та естафетами.
8. Оздоровлюй, навчай та виховуй учнів через ігри та естафети.
9. Проводячи рухливі ігри чи естафети регулюй фізичне навантаження та періодично перевіряй ЧСС в усіх дітей.
10. Намагайся часто проводити рухливі ігри та естафети на свіжому повітрі.
11. Гарно вивчи зміст та правила гри, яку маєш проводити.
12. Придумай різні варіанти рухливих ігор та естафет і обов’язково їх записуй для подальшої плідної роботи.
13. Обміркуй місце проведення рухливих ігор та естафет, доцільність інвентарю.
14. Щоразу, перед проведенням рухливої гри чи естафети обговорюй з учнями правила техніки безпеки.
15. Поясню школярам значення рухливих ігор та естафет для їх гармонійного розвитку.
16. Обов’язково після кожної естафети потрібно назвати переможців та по можливості нагородити призами (цукерки, грамоти тощо).

17. Регулярно проводь бесіди перед іграми, між ними та після них, пам’ятаючи про вік учнів.
18. Проводячи рухливі ігри, естафети, бесіди чи опитування використовуй міжпредметні зв’язки.
19. Особливо для молодших школярів проводь різноманітні типи уроків із застосуванням рухливих ігор: урок-гра, урок-змагання, урок-свято; позакласну роботу тощо.
20. Періодично читай методичну літературу для поповнення знань, розширення кругозору та пам’ятай слова великого педагога В. О. Сухомлинського, що вчитель до уроку готується все своє життя.

ШЛЯХИ ПОВОДЖЕННЯ ЛЮДИНИ, ЯКА РОЗВИВАЄ АКТИВНІСТЬ, ВОЛЮ (за А. І. Плотічером)

1. Додержуватися зв’язку з оточенням та наставляння на колектив.
2. Правильно та ясно ставити мету.
3. Неухильно перемагати перешкоди на шляху до поставленої мети.
4. У здоровому тілі – здорова воля.
5. Здорове статеве життя.
6. А ні краплі алкоголю.
7. Боротьба з перевтомою.
8. Плановість у роботі.
9. Уважно ставитися до дрібниць.
10. Правильно вибирати професію.
11. Концентрація (зосередження) уваги.
12. Освіта.

ПРАВИЛА ЯК ВИХОВАТИ ВОЛЮ
(за А. І. Плотічером)

1. Перше ніж братися до тієї чи іншої роботи, треба її добре обміркувати від початку й до кінця. У голові треба мати повну картину роботи, тобто мусять бути ясні ті шляхи, якими йтиме ця робота, ті методи, яких уживатимуть, ті наслідки, які робота має дати.
2. До всякої роботи слід підходити спокійно, не метушитися, не хапатись. Той, що налітає на роботу наскоком, швидко втомлюється й розчаровується. А той, хто входить у роботу поступово, не хапаючись, у процесі роботи щоразу більше розходиться, дає найбільшу видатність праці та найкращі наслідки.
3. Якщо у процесі роботи будуть такі моменти, коли доводиться напружити зусилля, то не слід робити це відразу. Спочатку легенько намацай, спробуй, а потім уже йди на штурм.
4. Працювати треба спокійно. Той, хто працює нападами, одну хвилину багато, а другу нічого, той і роботу псує, і себе дезорганізує.
5. На всякій роботі слід відпочивати. Найкраще відпочивати недовго, зате частіше. Бо коли робота така, що часто відпочивати не можна, відпочинок має бути повний.
6. Коли робота чомусь не клеїться, – не слід дратувати себе. Краще перервати роботу або загаяти її, щоб трохи заспокоїтися, а потім робити її далі.
7. Коли робимо одну роботу, не можна відриватися та робити роботу іншу, що нічим не зв’язана з тією.
8. Коли робота скінчилася невдало, не слід хвилюватися. Починай роботу вдруге так, ніби робиш її вперше.

КОРИСНІ ПОРАДИ Л. С. РУВИНСЬКОГО ТА С. І. ХОХЛОВА ЩОДО ПЕРЕБОРЕННЯ ПАСИВНОСТІ, БЕЗДІЯЛЬНОСТІ І ДОМОГТИСЯ ПОСТАВЛЕНОЇ МЕТИ

1. Ціль повинна бути корисною, суспільно значимою. „Сенс життя в красі і силі прагнення до цілі, і потрібно, щоб кожний момент буття мав свою високу мету“, – писав М. Горький.
2. Поставлену мету необхідно зробити досяжною, привабливою. Занадто важка, віддалена мета здається нам абсолютно недосяжною, і в нас опускаються руки. Потрібно намітити кілька послідовних, посильних етапів на шляху до мети. Поступово здійснюючи кожний етап, ми здобуваємо впевненість у своїх силах, у досяжності поставленої мети.
3. Поставлена мета повинна бути ретельно обдумана. Уникайте ставити мету, приймати рішення, коли ви в стані сильного емоційного збудження, гніву. Німецький письменник 18 століття І. Гауг писав: „Нічого не починай у гніві! Дурний, хто під час бурі сідає на корабель!“ Рішення прийняте в стані сильного емоційного збудження, як правило, не виконуються, а залишається лише намірами.
4. Поставлена мета повинна відповідати вашим можливостям.
5. Поставлену мету необхідно конкретизувати. А. С. Макаренко писав: „Ніяку справу не можна гарно зробити, якщо невідомо, чого хочуть досягти“.
6. Головна мета повинна бути розбита на ряд проміжних. Л. М. Толстой радить: „Май мету всього життя, ціль для відомої епохи твого життя, ціль для відомого часу, ціль для року, для місяця, для тижня, для дня і для години, і для хвилини, жертвуючи нижчі цілі вищим“. Звичайно, такі жертви нелегко даються людині, але, як образно висловився письменник Ладьонтен: „Шлях, посипаний квітами, ніколи не приводить до слави“. Воля, як і мускули, розвиваються в роботі, при визначеній напрузі, у процесі подолання перешкод.

7. Не можна бути рабом власних рішень. Варто змінювати або навіть скасовувати поставлену мету у випадку вступу в дію неврахованих або знову виниклих обставин, що роблять її безглуздою. До речі, своєчасне відмовлення від прийнятого рішення, якщо ви зрозуміли його безглуздість або шкоду, вимагає не менших вольових зусиль. Настирливий у своїх помилках тільки упертюх.

Варто пам’ятати застереження давньогрецького мислителя Епіктета: „Якщо ти будеш вступати…і запевняти себе, що ти переможеш завтра, а завтра скажеш те ж саме, то ти цим доведеш себе до такої слабості…що на майбутній час перестанеш навіть помічати свої помилки, а якщо і помітиш, то у тебе завжди найдеться готове виправдання … “.

ПАМ’ЯТКА Т. І. АГАФОНОВА ЩОДО ОПАНУВАННЯ САМОНАКАЗУ

Керувати своїми почуттями, психічними станами, учинками, поведінкою можна, використовуючи самосхвалення, самопереконання, самонаказ, самонавіяння, аутогенне тренування.

Чи може кожний опанувати самонаказ? Безумовно.
Пам’ятка розроблена психологом Т. І. Агафоновим:

1. Учися керувати собою.
2. Не чекай, коли тобі вкажуть, підкажуть, дадуть завдання – будь сам ініціативний, дій по власному починанні.
3. Тільки той переможе будь-які труднощі, хто сам собі командир, хто здатний самому собі наказувати.
4. Рішуче і твердо наказуй собі, коли тобі треба перебороти лінь, утому, боязкість, страх, дурний настрій.
5. Завзято перемагай усе, що заважає досягненню мети, і насамперед недоліки свого характеру.

Багато мислителів давали таку пораду: „Якщо ви вдало виберете працю і вкладете у неї свою душу, то щастя саме вас відшукає“.

ВИРАЖЕННЯ САМОНАВІЮВАНОЇ ДУМКИ ДЛЯ ВИХОВАННЯ НАПОЛЕГЛИВОСТІ В УЧНІВ

1. Я хочу наполегливо йти до своєї мети.
2. Моє бажання мати велику силу волі.
3. Я бачу себе як людину з великою силою волі.
4. Я здатний досягнути своєї мети – виховати наполегливість.
5. Я все вмію, все можу зробити. Головне – не нашкодити іншим.
6. Я не допускаю найменшого сумніву у тому, що я проаналізуючи поради, пропозиції друзів, знайомих наполегливо виконаю задумане.
7. Я вірю у те, що у мене все вийде.
8. Я своїми гарними вчинками, діями наближатимуся до поставленої мети.
9. Я ставлю перед собою цілі, які поступово буду досягатиму.
10. Я переконаний у тому, що наполегливість – це не впертість.
11. Я твердо впевнений у тому, що виховання всіх позитивних якостей сили волі допоможуть мені у житті.
12. Всі люди бачать мене як людину наполегливу.
13. Всі люди, які знають мене, ставляться до мене як до людини послідовної, урівноваженої, наполегливої тощо.
14. Мені подобається поетапно виконувати поставлені завдання та наполегливо йди до кінця.
15. Я люблю, поважаю наполегливих, але не впертих людей.
16. Я глибоко усвідомив, я до кінця осмислив, я до кінця зрозумів, що лінь – найгірша якість людської поведінки, яку потрібно переборювати та не допускати на «поріг» своєї свідомості.
17. Я використовую всі свої духовні сили для того, щоб переконати себе, що лінь, прийшовши на день може залишитися надовго.
18. Я яскраво, твердо почуваю себе людиною потрібною для оточуючих, бо я можу навчити, як виховати у себе силу волі.
19. Я докладаю величезних, могутніх, вольових зусиль, щоб уміти вислухати свої помилки та поради, як їх наполегливо виправити.
20. Я концентрую всі свої зусилля в одному напрямку, я створюю велику концентрацію величезних, могутніх вольових зусиль для досягнення поставленої цілі.

21. Найсильнішою, лютою, злобною ненавистю ненавиджу всякий сумнів у тому, що я можу не дійти до мети.
22. У мене все вийде, бо я наполегливо та поступово крок за кроком йду до поставленої цілі.
23. Мої батьки, бабусі, дідусі, всі у нашому роду мають велику силу волі і я буду мати.
24. Я успадкував наполегливість до праці від своїх родичів.
25. Я буду розвивати у себе силу волі під час посильної для мене роботи.
26. Я не відмовлятимуся від роботи, яку будуть мені давати батьки, дорослі.
27. У вихідні дні я буду допомагати батькам, родичам, щоб полегшити їхню працю і ця робота розвиватиме мене всебічно.
28. Я можу дивитися усьому світові в очі, нічого не боячись почути про себе та переконати у своїх правильних вчинках.
29. Я буду вислуховувати та критично сприймати все почуте про себе і робити з цього висновки, не сердячись.
30. Яскраво, твердо пам'ятаю, що я особистість, яка вдосконалюється та виховується наполегливо на чужих помилках, інколи на своїх.
31. У наполегливій праці, яка принесе людям радість, хочу запам'ятатися особистістю з великою силою волі.
32. Я не хвалюся своїм успіхом, бо знаю, що зазнайство перший крок до гордині. Хай мене інші похвалять за наполегливу роботу, яка принесла і людям позитивний результат тощо.

САМОНАВІЮВАННЯ ДЛЯ ВИХОВАННЯ НАПОЛЕГЛИВОСТІ ПІД ЧАС РУХЛИВИХ ТА НАРОДНИХ ІГОР

1. Я здатна наполегливо йти до кінця поставленої мети у грі.
2. Я хочу перемагати у грі та бути прикладом для всіх.
3. Я все можу, головне себе налаштувати.
4. Не маю найменшого сумніву у тому, що я зможу сама виконувати роль ведучою під час гри.
5. Всі вчителя знають мене як ученицю, яка здатна наполегливо грати у ігри.
6. Докладатиму всіх зусиль, щоб самостійно та наполегливо виконувати всі вказівки дорослих, дітей під час гри.
7. Батьки мої також наполегливо, з цікавістю, з ентузіазмом грали в ігри, коли були маленькими. І я від них успадкувала ці вольові якості особистості.
8. Я з батьками наполегливо буду грати в ігри у вільний для нас усіх час.
9. Я завжди з великою наполегливістю прагну правильно виконувати всі визначені для мене ролі в іграх.
10. Якщо мене навіть заслужено не похвалять після гри, то я не ображуся і знатиму:
    - мої вчинки не принесли нікому прикрощі;
    - морально відпочила від утоми за уроки;
    - емоційно збагатилася під час ігор;
    - провела певний час на свіжому повітрі, що конче потрібно для мого організму;
    - ігри – це комплекс фізичних якостей, які розвивають мене фізично, інтелектуально, що так потрібно для організму у любому віці.

ДОСЛІДЖЕННЯ „СИЛИ ВОЛІ“
(за В. В. Волошиною, Л. Д. Волинською, С. О. Ставицькою, О. В. Темрук)

Мета: дослідження здатності до застосування вольових зусиль при подоланні перешкод.

Обладнання: текст опитувальника, ручка, секундомір.

Інструкція: Вам потрібно прочитати судження і дати на кожне відповідь „так“ – 2 бали; „не знаю“ – 1 бал; „буває“ – 1 бал; „ні“ – 0 балів:

1. Чи в стані Ви завершити розпочату роботу, яка Вам не цікава відразу, незалежно від того, що час і обставини дозволяють Вам відірватися, а потім продовжити?
2. Чи можете Ви без особливих зусиль подолати внутрішнє протистояння, коли Вам потрібно зробити щось неприємне (наприклад, прийти на навчання у вихідний день)?
3. Коли потрапляєте у конфліктну ситуацію – у навчанні або побуті – чи у змозі Ви взяти себе у руки настільки, щоб подивитися на ситуацію без надмірної емоційності, свідомо, з максимальною об’єктивністю?
4. Якщо Вам прописали дієту, чи зможете Ви подолати спокусу заборонених продуктів?
5. Чи знайдете Ви у собі сили встати вранці раніше звичайного, як це було заплановано ввечері?
6. Чи залишитися Ви на місці трагічної події для того, щоб дати свідчення?
7. Ви швидко відповідаєте на листи?
8. Якщо у Вас виникає страх перельоту на літаку чи відвідування стоматологічного кабінету, чи зможете Ви без особливих зусиль подолати це відчуття і в останній момент не змінити свого рішення?
9. Чи зможете Ви прийняти дуже неприємні ліки, які Вам наполегливо рекомендують лікарі?
10. Чи виконуєте Ви поспішно дану обіцянку, навіть якщо її виконання принесе Вам немало клопоту, іншими словами, чи є Ви людиною слова?

11. Чи без коливання Ви вирушаєте у відрядження у незнайоме місто?
12. Чи чітко Ви дотримуєтеся розпорядку дня: часу пробудження, прийняття їжі, навчання, прибирання та інших справ?
13. Чи критично Ви ставитися до бібліотечних заборгованостей?
14. Навіть найцікавіша телепередача не змусить Вас відкласти термінову і важливу роботу. Так це чи ні?
15. Чи зможете Ви припинити сварку і промовчати, хоч якими б образливими Вам здавалися слова опонента?

Опрацювання результатів.

На всі запитання відповідайте з максимальною щирістю, а потім підсумуйте отримані бали.

0–12 балів: із силою волі справи у Вас не дуже добрі. Ви виконуєте те, що легше і цікавіше, навіть якщо це може чимось зашкодити. До своїх зобов'язань ставитеся без особливого ентузіазму, що нерідко призводить до конфліктних ситуацій. Ваша позиція характеризується відомим висловом „Що, мені більше всіх потрібно?“ Будь-яке прохання чи зобов'язання Ви сприймаєте майже як фізичний дискомфорт. І справа тут не в слабості волі, а у Вашому егоїзмі. Спробуйте подивитися на себе з точки зору саме цих оцінок і це допоможе Вам змінити своє ставлення до оточуючих, дещо змінивши у своєму характері. Якщо Вам це вдається, то Ви лише виграєте.

13–21 балу: сила волі у Вас посередня. Якщо стикаєтеся з труднощами, то намагаєтеся їх подолати. Але якщо побачите обхідні шляхи, відразу ж скористайтеся ними. Не перестарайтеся, але і даного Вами слова не порушите. За власним бажанням зобов'язань на себе не візьмете. Це не зовсім позитивно характеризує Вас перед керівництвом і оточуючими. Якщо маєте намір досягнути і житті більшого, спробуйте тренувати волю.

22–30 балів: із силою волі у Вас все добре. У важку хвилину Ви не підведете. Вас не лякають ні нові доручення, ні далекі поїздки, ні справи, котрі лякають інших. Хоча інколи Ваша чітка і тверда позиція з непринципових питань набридає оточуючим. Сила волі це дуже добре, але бажано у своєму активі мати і такі якості, як гнучкість, поблажливість, доброта.

ПОРАДИ БАТЬКАМ ВІД ДЕВІДА ЛЬЮІСА
ЯК ВИРОСТИТИ ГЕНІАЛЬНУ ДИТИНУ

Як виростити геніальну дитину?
Тоді скористайтеся порадами Девіда Льюіса, який узагальнив досвід тисяч людей, де є обдаровані діти.

1. Я відповідаю на всі питання дитини наскільки можливо терпляче і чесно.
2. Серйозні питання і висловлення дитини я сприймаю всерйоз.
3. Я поставив стенд, на якому дитина може демонструвати свої роботи.
4. Я не лаю дитину за безладдя в її кімнаті або на столі, якщо це пов’язано з творчим заняттям і робота ще не закінчена.
5. Я надав дитині кімнату або частину кімнати винятково для його занять.
6. Я показую дитині, що вона любима такою, якою є, а не за її досягнення.
7. Я доручаю дитині посильні турботи.
8. Я допомагаю дитині будувати її власні плани і приймати рішення.
9. Я беру дитину в поїздки по цікавих місцях.
10. Я допомагаю дитині поліпшити результат її роботи.
11. Я допомагаю дитині нормально спілкуватися з дітьми із різних соціальних і культурних шарів.
12. Я встановлюю розумний поведінковий стандарт і стежу, щоб дитина його виконувала.
13. Я ніколи не говорю дитині, що вона гірша інших дітей.
14. Я ніколи не караю дитину приниженням.
15. Я постачаю дитину книгами і матеріалами для її улюблених занять.
16. Я привчаю дитину мислити самостійно.
17. Я регулярно читаю дитині.
18. Я привчаю дитину до читання з малих років.
19. Я спонукую дитину придумувати історії, фантазувати.
20. Я уважно відношуся до індивідуальних потреб дитини.

21. Я знаходжу час щодня, щоб побути з дитиною наодинці..
22. Я дозволяю дитині брати участь у плануванні сімейних справ і подорожей.
23. Я ніколи не дражню дитину за помилки.
24. Я хвалю дитину за виучені вірші, розповіді і пісні.
25. Я вчу дитину вільно спілкуватися з дорослими будь-якого віку.
26. Я розробляю практичні експерименти, щоб допомогти дитині більше довідатися.
27. Я дозволяю дитині грати з усяким мотлохом.
28. Я спонукую дитину знаходити проблеми і потім вирішувати їх.
29. У заняттях дитини я знаходжу гідне похвали.
30. Я не хвалю дитину безпредметно і нещиро.
31. Я чесний в оцінці своїх почуттів до дитини.
32. Не існує тем, що я зовсім виключаю для обговорення з дитиною.
33. Я даю можливість дійсно приймати рішення дитині.
34. Я допомагаю дитині бути особистістю.
35. Я допомагаю дитині знаходити заслуговуючи увазі телепрограми.
36. Я розвиваю у дитини позитивне сприйняття його здібностей.
37. Я ніколи не відмахуюся від невдач дитини, говорячи: „Я це теж не вмію“.
38. Я заохочую в дитині максимальну незалежність від дорослих.
39. Я вірю в здоровий глузд дитини і довіряю їй.
40. Я віддаю перевагу, щоб основну частину роботи, за яку взялася дитина, вона виконувала самостійно, навіть якщо я не упевнений у позитивному кінцевому результаті.

Якщо ви згодні з 20 % з цих порад, то, імовірно, над іншими варто ще подумати. Але якщо вони вас влаштовують цілком або хоча б на 90 %, мабуть, вам належить трохи остудити виховний запал і надати більшу волю як собі, так і дитині.

ЗАПОВІДІ ДЛЯ БАТЬКІВ

1. Не чекайте, що ваша дитина буде такою, якою є Ви, або такою, як Ви хочете. Допоможіть їй стати не Вами, а собою.
2. Дайте простір для розвитку. Нехай грається, вовтузиться у калюжі, вимащується у фарбах, набиває гулі – це наука долати перші труднощі і творити щось своє, виявляти власну індивідуальність.
3. Не жадайте від дитини плати за все, що ви для неї зробили. Ви дали їй життя, як вона може віддячити вам? Вона дасть життя іншому, той – третьому, і це – незворотний закон подяки.
4. Не вимагайте занадто. Дитя не мусить жити на межі своїх можливостей. Не зациклюйтеся на поведінці та успішності.
5. Не зганяйте на дитині свої образи, щоб у старості не їсти гіркий хліб. Бо що посієте, те й зійде.
6. Не ставтеся до її проблем зверхньо. Життя дане кожному під силу, й, будьте упевнені, дитині важче не менше, ніж вам, а може, й більше, оскільки в неї немає досвіду.
7. Не принижуйте дитину ні словами, ні вчинками. Дитина не вільна повестися з Вами так, як Ви з нею – обізвати, ударити, принизити.
8. Знаєте „золоте“ правило стосунків: „Нехай Ваше ставлення до людей буде таким, якого б Ви до себе бажали“. Ваше дитя теж людина. Ставте себе на його місце.
9. Не обмежуйте дитину у любові, ніжності, пестіть, говоріть доброзичливі слова, хваліть дитину за найменші успіхи – це підвищить її самооцінку. А коли ставите їй поведінкові рамки, обґрунтовуйте їх.
10. У вихованні повинен бути пряник і відсутність його.
11. Поясніть, що у чада є «тил», дитя завжди може розраховувати на вашу допомогу.
12. Забудьте про насильство, бійку, образи, примус, заборони без пояснень. Адже роблене з примусу стає огидним, а заборонений плід – солодшим.
13. Не намагайтеся криком примусити дитину не плакати при

невдачі, не сердьтеся, якщо вона плаче з цього приводу. Можливо, причина невдач у сімейних конфліктах. Зверніть на це увагу.

14. Дитина Вас безвідмовно слухатиметься, коли Ви будете для неї авторитетом. Чи може бути авторитетом тиран або той, кому сіли на голову.
15. Не забувайте, що найважливіші зустрічі людини – це її зустрічі з дітьми. Звертайте більше уваги на них – ми ніколи не можемо знати, кого ми зустрічаємо в дитині.
16. Не мучте себе, якщо не можете зробити щось для своєї дитини. Мучтесь, якщо можете – але не робите. Пам'ятайте, що для дитини зроблено недостатньо, якщо не зроблено все.
17. Дитина – це не тиран, що заволодіває всім вашим життям, не тільки плід плоті й крові. Це та дорогоцінна чаша, яку життя дало вам на зберігання й розвиток у ньому творчого вогню. Це розкріпачена любов матері й батька, у яких буде рости не „наша", „своя" дитина, а душа, дана на зберігання.
18. Умійте любити чужу дитину. Ніколи не робіть чужому те, що не хотіли б, щоб робили вашому малюкові.
19. Утримуйтеся від заборонених виразів, висловлювань, особливо при дитині.
20. Любіть свою дитину будь-якою – не талановитою, не вдачливою, дорослою. Спілкуючись із нею – радійте, тому що дитина – це свято, яке поки що з вами.

БАЖАНІ ТА ЗАБОРОНЕНІ ВИСЛОВЛЮВАННЯ БАТЬКАМ

Прочитайте їх уважно та відзначте, наскільки часто ви говорите це дитині.

Заборонені висловлювання:

1. Яка хата, такий тин, який батько, такий син (у поганому розумінні).
2. Яблуко від яблуні недалеко падає.
3. Ти такий самий ледар, як і твій батько.
4. Не намагайся знову викинути якийсь вибрик.
5. Мені набридло червоніти за тебе.
6. Коли я вже тебе здихаюся.
7. Ти зайвий рот для мене.
8. Знову все робив тяп-ляп, мені простіше самій усе зробити, ніж після тебе переробити.
9. Я тисячу раз говорила тобі, що…
10. Скільки разів потрібно повторювати…
11. Про що ти тільки думаєш…
12. Невже тобі важко запам’ятати, що…
13. Ти став таким (скучним, грубіяном, неуважним…).
14. Всі діти…(такі; так себе поводять…), а ти…
15. Що тобі говорити, якщо ти такий…
16. Сьогодні покаранням для тебе буде…
17. Що ти до мене причепилася, як реп’ях.
18. Мені набридло тобі пояснювати, відчепись.
19. Яка ти бридка, можливо ти не моя дитина?
20. Ти такий же, як і твої батьки (у поганому розумінні).
21. Не заважай мені працювати.
22. Ти малий, тому й не розумієш…
23. Ти тупий, дурний, ледачий…
24. Тебе потрібно бити кожний день.
25. Ти тут лишній тощо.

Бажані висловлювання:

1. Яка хата, такий тин, який батько, такий син (у доброму розумінні).
2. Не опускай руки. У тебе все вийде, тільки почни ще раз заново…
3. Ми за тебе будемо вболівати…
4. Ми впевнені, що ти зможеш добре поводитися.
5. Молодець! Ти мені так допоміг! Без тебе я точно не впоралася б із прибиранням…
6. Ти у нас надія, радість…
7. Коли ти будеш мати професію до душі, то й нам допоможеш.
8. Ти у нас самий розумний, але не зазнавайся.
9. Ти у нас сама найкрасивіша, бо ти наша доня.
10. З тобою нам так легко…
11. Любе дитятко, якщо щось не зрозуміло, питай.
12. Донечко (синочку), як ти вважаєш …
13. Ти нас завжди правильно розумієш і виконуєш.
14. Добре, що ти розумієш і підтримуєш нас завжди.
15. Порадь мені (нам), ти ж так добре, краще знаєш …
16. Я б ніколи не змогла б зробити це так добре, як ти…
17. Я б ніколи не змогла б зробити це так добре без тебе.
18. Як ми тобі вдячні…
19. Ти у нас молодець.
20. У мене і у твого батька немає нікого ближче,ріднішого, чим ти.
21. Ми віримо тобі завжди, але ти нас не обдурюй ніколи. Гірка правда краще, чим солодка брехня.
22. Як добре, що ти (ви) у нас є.
23. Ми разом усе переможемо та досягнемо успіху.
24. Дитиночко (синочку), ти наше майбутнє.
25. Ти наше сімейне дзеркало вихованості, доброти, поваги, любові… тощо.

10 „ЗОЛОТИХ ПРАВИЛ“ АМЕРИКАНСЬКОГО ПСИХОЛОГА ВІКТОРА КЛЯЙНА ЩОДО ВИХОВАННЯ ЩАСЛИВИХ ДІТЕЙ

1. *Стимулюйте інтелект дитини*.
   Створюючи необхідне середовище, можна підвищити коефіцієнт розумового розвитку дошкільняти на 25–30 одиниць або, навпаки, знизити на 50–80 одиниць (якщо життя дитини буде одноманітним, нецікавим і безрадісним).
2. *Навчіть дитину спілкуватися*.
   Для цього необхідна наявність хоча б п’яти ось таких складників: щира любов батьків (породжує почуття захищеності); доброзичливість інших дорослих, не лише рідних та близьких (позбавляє комплексів); зовнішня привабливість малюків, а особливо – підлітків (одяг, манери); обґрунтована впевненість у собі (кожен у чомусь сильніший); добрий запас слів (а як інакше спілкуватися).
3. *Виховуйте відповідальність і порядність*.
   Не лише за принципом „що таке добре і що таке погано“, а перш за все на власному прикладі і, головне, вчасно. Не втратьте нагоди: у підлітковому віці симпатії перейдуть із батьків на однолітків. І приклад Ваші діти вже братиму не з Вас.
4. *Слідкуйте за тим, щоб дитина не перетворилася на „телемана“*.
   Телевізор, відео, навіть комп’ютер здатні „красти“ години, дні, роки. Соціологи запевняють, що дошкільнята просиджують перед блакитним екраном у середньому до 50 годин на тиждень. Тобто більше, ніж студенти коледжів за весь час навчання. Медики вважають, що це гальмує розвиток лівої півкулі головного мозку, яка відповідає, зокрема, за розвиток мовлення. А це означає, що з часом у дитини можуть виникнути проблеми зі спілкуванням. Телепередачам слід протиставити заняття спортом, музикою, читанням, корисною домашньою роботою.
5. *Привчіть дитину пишатися своєю родиною, поважати її традиції.*
   Із перших днів оточіть їх увагою та пестощами. Діти мають бачити, що, ідучи на роботу і повертаючись додому, тато і мама ніжно цілуються, бажають одне одному вдалого дня – ритуал такий добрий, родинний. Найліпший спосіб виявити батьківську любов – кохати матір своїх

дітей. Зігріта коханням чоловіка, вона добре ставиться до своєї родини. Дитина з раннього віку починає усвідомлювати: гармонійне сімейне життя – це у першу чергу рівноправність у взаємостосунках, відповідальність перед коханою людиною, доброта і ніжність.

6. *Формуйте самоповагу.*
   Власний образ, закріплений свідомістю, є визначальним під час ухвалення будь-якого рішення: при виборі друзів, у коханні, під час профорієнтації.
7. *Живіть у доброму оточенні.*
   Друзі, яких оберуть Ваші діти, впливатимуть на їхні моральні орієнтири, поведінку. Тому уважно придивляйтеся до сусідських дітей, цікавтеся репутацією школи, до якої ходять Ваші діти. Потурбуйтеся про те, щоб розширити коло знайомств Вашої дитини з дітьми із хороших сімей. Якщо Ви живете на соціально-психологічному смітнику, дітям важко буде вийти з нього і пахнути трояндами.
8. *Будьте вимогливими.*
   Діти з високою самооцінкою, почуттям власної гідності, вмінням робити щось краще за інших, зазвичай, виростають у сім'ях, де до них застосовували високі вимоги: підтримувати лад у хаті, організовувати свій відпочинок, добре поводитися. Але не перегніть палицю – не будьте тиранами. І враховуйте: слухняними, акуратними, розумними діти стають не відразу. Треба буде багато їхніх і Ваших зусиль протягом багатьох років. Тож будьте терплячими.
9. *Привчайте дитину до праці.*
   Якоюсь мірою Ви можете запрограмувати майбутній життєвий успіх своєї дитини. Привчіть її без примусу виконувати доручену справу, допоможіть заповнити життя цікавими та потрібними справами. Хай звикає долати труднощі. Нехай дитя упевниться, що багато на що здатне.
10. *Не робіть за дітей те, що вони здатні зробити самі. Нехай усе перепробують.*
    Хай вчаться на своїх помилках.

І запам'ятайте: якщо у важку хвилину саме Ви опинитеся поруч – як товариш, а не як бос – дитина, можливо, довірить Вам свою „страшенну таємницю" і прислухається до Вашої поради.

ЯКІ ВИ БАТЬКИ?
(астрологічний прогноз)

Астрологи вважають, що знак Зодіаку зумовлює не тільки риси характеру людини, але і її ставлення до власних дітей.

Овен. Любить дітей і пишається ними. Може підкорити серце будь-якої дитини. Розуміє своїх дітей, є для них другом і прикладом. Матері-Овни мають часто суворі принципи і прагнуть, щоб діти слухалися їх беззаперечно. Вам необхідно бути більш терплячими. Дозволяйте своїм дітям виносити уроки з помилок і вибирати власний шлях.

Телець. Приділяючи увагу дітям, дуже багато від них вимагають. Вони стараються виховувати в дітях чесність, щирість і надійність. Вам треба побоюватися виростити з дітей крайніх матеріалістів. Не піддавайтеся спокусі оточити їх предметами розкоші, купуйте їм предмети, що сприятимуть розвитку (музичні інструменти, конструктори, спортивні прилади та інше).

Близнюки. Довіряють дітям, спілкуються з ними на рівних, але не дуже до них уважні. Відповідно, і діти не завжди проявляють до них належну увагу. Часто Близнюки сприймають батьківську ношу як занадто тяжку. Вам варто проявляти більше наполегливості у вихованні своїх дітей.

Рак. Ідеальні батьки, терплячі, люблячі, цікавляться будь-якими дитячими проблемами. Раки стараються не давати дітям багато свободи, непокояться і хвилюються за них, люблять дітей більше, ніж партнера. Раки-татусі особливо прив'язані до доньок.

Лев. Часто любить дітей до нестями, не помічаючи їхні недоліки. Він абсолютно не терпить неповаги з боку дітей. Його серце завжди відкрите для дітей, а вони зазвичай цінують зусилля батьків. Леви вперті, але навіть діти відчувають, що вони „больше лают, чем кусают".

Діва. Наполегливо виховує у дітях дисципліну і постійні звички. Величезну увагу Діви приділяють розвитку у дітей інтелекту.

Для їхніх дітей перш за все справа, потім гра. Часто Дівам не вистачає терпіння, їх дратує дитяча метушливість, галасливість, рухливість.

Терези. Люблять дітей, виховують у них повагу до людей. Щасливі діти, що мають таких батьків. Вони завжди можуть розраховувати на їхнє співчуття, допомогу, поради. У батьків-Терезів дивна здатність тактовно й легко виховувати, переконувати і як наслідок – високий батьківський авторитет.

Скорпіон. Зазвичай має велику сім'ю, але йому важко підтримувати теплі стосунки. Ненаситний власник, він і у вихованні дітей гне свою лінію. Безмежне честолюбство Скорпіона передається нащадкам. Матерям-Скорпіонам частенько не вистачає м'якості й терпіння.

Стрілець. Ладнає з дітьми і любить їхнє товариство. Батьки-Стрільці енергійні, дуже доброзичливі, гостинні. Вони завжди уважно і з розумінням ставляться до дитячих проблем. У їхньому домі багато сусідської дітвори.

Козеріг. Вірить у дисципліну і встановлений порядок. Любить і дотримується сімейних традицій. Козероги найчастіше практики, вони не люблять сучасної теорії й експериментів у вихованні, дотримуються простих випробовуваних заходів. Діти рідко діляться з ними своїми таємницями.

Водолій. Користується у дітей довірою, легко переконує їх вести здоровий спосіб життя. У нього у сім'ї цілковите взаєморозуміння і дружні взаємостосунки. Іноді Водолії приділяють дітям недостатньо часу й уваги. Діти Водоліїв зазвичай успадковують широке коло інтересів батьків.

Риби. Обожнюють своїх дітей, чим нерідко їх псують. Риби здатні до самопожертви і не можуть встояти перед численними вимогами своїх чад. Їхній девіз: „Треба дати дітям усе, чого у дитинстві були позбавлені ми самі".

ТЕСТ. ЧИ ВМІЄТЕ ВИ ВИХОВУВАТИ ДИТИНУ?

Не дивуйтеся цьому запитанню, адже виховання дітей – дар, який є не в усіх. Володієте Ви ним чи ні – підкаже тест. Відповідайте на запитання психологів „так“ або „ні“

- Чи є у Вашої дитини окрема кімната? *Так – 5 балів, ні – 1.*
- Чи кожного дня Ви приділяєте увагу і час дитині? *Так – 5, ні – 1.*
- Чи терплячі Ви, коли дитина вередує, погано їсть? *Так – 5, інколи – 3, ні – 1.*
- Чи пробачаєте Ви дитині пустощі? *Так – 5, інколи – 3, ні – 1.*
- Чи застосовуєте Ви тілесні покарання? *Так, часто – 1, інколи – 3,принципово ні – 5.*
- Чи хотіли б Ви, щоб Ваша дитина з вами всім ділилася? *Так – 1, інколи – 3, ні – 5.*
- Ваша дитина слухняна? *Так – 5, інколи – 3, ні – 1.*
- Якщо Ви щось забороняєте дитині, то пояснюєте причину заборони? *Так – 5, інколи – 3, ні – 1.*
- Чи вимагаєте Ви від дитини виконання всіх обов’язків, які вона, на Вашу думку, повинна виконувати? *Так – 5, інколи – 3, ні – 1.*
- Ви читаєте спеціальну педагогічну літературу? *Так – 5, інколи – 3, ні – 1.*

Тепер підрахуємо бали:

10–23 бали – схоже, що Ви неправильно виховуєте своїх дітей. Чим менше Ви набрали балів, тим ближчі до істини. Дитина може замкнутися і віддалитися від вас.

24–37 балів – Ваші погляди на виховання в цілому правильні, проте Вам треба більше часу приділяти дитині, бо можуть з’явитися проблеми

38–50 балів – Ви здібний вихователь, терплячий, наполегливий і люблячий.

ТЕСТ. ЧИ ДОБРЕ ВИ РОЗУМІЄТЕ СВОЄ ЧАДО?

Відповідайте на кожне запитання тесту розробленими психологами та педагогами одним із запропонованим варіантом – „так“, „ні“, „не знаю“.

1. На деякі вчинки дитини Ви часто реагуєте „вибухом“**,** а потім жалкуєте про це.
2. Інколи Ви користуєтеся допомогою чи порадами інших осіб, коли не знаєте, як реагувати на поведінку Вашого чада.
3. Ваш досвід та інтуїція – найкращі радники у вихованні дитини.
4. Вам інколи трапляється довірити дитині таємницю, яку б Ви нікому іншому не розповіли.
5. Вас ображає негативна думка про Вашу дитину.
6. Вам трапляється просити сина чи доньку вибачення за свою поведінку.
7. Ви вважаєте, що дитина не повинна мати секретів від батьків.
8. Ви помічаєте відмінності між своїм характером і характером дитини, це інколи радує Вас.
9. Ви занадто сильно переживаєте неприємності чи невдачі дитини.
10. Ви цілком можете втриматися від покупки цікавої іграшки (навіть якщо є гроші), тому що знаєте, що ними перенаповнено дім.
11. Ви вважаєте, що до певного віку кращий виховний аргумент для дитини – фізичне покарання.
12. Ваше дитя саме таке, про яке Ви мріяли.
13. Ваша дитина приносить Вам більше турбот, ніж радості.
14. Інколи Вам здається, що дитя учить Вас новим думкам чи поведінці.
15. Конфлікти з власною дитиною бувають у Вас частіше, ніж із будь-якою іншою людиною.

Підрахуємо результати:

за кожну відповідь „так“ на запитання 2, 4, 6, 8, 10, 12, 14, а

також на відповіді „ні“ на запитання 1, 3, 5, 7, 9, 11, 13, 15 Ви отримуєте по 10 балів. За кожну відповідь „не знаю“ – 5 балів.

100–150 балів. Ви чудово розумієте своє чадо. Ваші погляди і судження з приводу виховання допомагають Вам бути чудовими батьками. Якби трішечки більше терплячості, Вас можна було б назвати зразковими батьками, яким серйозні конфлікти у сім’ї не загрожують. Ви завжди знайдете правильне рішення, не принижуючи ні дитину, ні себе.

50–99 балів. Наявні проблеми з дитиною, швидше за все, мають тимчасовий характер. Вам не вистачає зовсім трішки, щоб стати зразковими батьками – поставтесь до себе з більшою критикою. Не бійтесь, що при цьому постраждає Ваш батьківський авторитет – навпаки, дитина буде Вас ще більше поважати. Рідше виправдовуйтеся нестачею часу чи характером дитини.

0–49 балів. Вашій дитині можна набагато більше поспівчувати, ніж Вам. До батьків – друзів і поводирів по важкій дорозі життя – Вам ще дуже далеко. Але все ще можна виправити. Спробуйте поводитися інакше, визнайте, що дитина – особистість. Може бути, варто звернутися до досвіду інших сімей, де більшість проблем вирішується мирно і мудро, і мабуть, серед Ваших знайомих є такі.

ВПРАВА „ПРОДОВЖ НЕЗАКІНЧЕНЕ РЕЧЕННЯ“

Метод „Незакінчене речення“ застосовується в експериментальній практиці давно. Існує багато його варіантів. Пропонуємо перевірити вихованість наполегливості, міру впертості, взнати, на скільки розвинена лінь – наслідок відношення до минулого та майбутнього, взаємовідношення дітей, батьків і друзів, індивідуальні життєві цілі.

Інструкція: потрібно закінчити речення одним або декількома словами.

1. Я полюбляю ласувати морозиво, хоча через нього я часто хворію. Коли я з класом пішов (пішла) у кіно і побачив, що продається морозиво, то я …
2. Від надмірної кількості вживання цукерок псуються зуби – так говорять дорослі. Коли вони мені потрапляють на очі, то я …
3. Не тільки від цукерок псуються зуби і тому я буду …
4. Батьки щоразу нагадують, що потрібно тепло одягатися, щоб не простудитися, а я …
5. Батьки вже на роботі, коли я збираюся до школи і тепло одягатися …
6. Коли я ходжу тепло одягнений, то всерівно хворію, тому …
7. Щоранку мені потрібно прибрати своє ліжко, а я …
8. Я наполегливий (наполеглива), бо прагну …
9. Я всерівно завжди буду таємно грати в ігри на комп’ютері, хоча батьки забороняють …
10. Я буду наполегливо йти до своєї мети, хоча друзі говорять, що …
11. Рідко я допомагаю батькам прибирати зі столу тарілки, бо я …
12. Батьки, друзі відмовляють мене взимку займатися бігом по снігу, а я вважаю, що …
13. У мене болять зуби, але я цукерки полюбляю їсти, бо …
14. Коли я не хочу допомагати рідним, то…
15. Мені не подобається прибирати після усіх, бо…

16. У вихідні дні зранку я встаю не швидко, після десятої години ранку, бо …
17. Я швидко з’їдаю все смачне та хутко першим встаю зі столу, щоб…
18. Мене всі друзі відмовляють купувати новий м’яч у магазині, а я …
19. Прийшовши додому першим за батьків, я почав швиденько …
20. Знаючи, що батьків немає дома, я розпочав …
21. Коли немає батьків у дома, я…
22. До мене у кімнату батьки навідуються рідко, бо знають, що я …
23. У моїй кімнаті інколи можна знайти те, що шукаєш, бо я …
24. На моїй полиці лежить все акуратно, але я часто не можу швидко знайти потрібну річ, бо …
25. Сьогодні мені поставили двійку у щоденник, але я її …
26. Мені класний керівник доручила купити вітальні листівки із знаками зодіаку, але їх я купуватиму …
27. Щоразу, коли я йду до школи, то намагаюся …
28. Щоранку я встаю в останню хвилину, хоча мене будять заздалегідь, бо знаю, що встигну …
29. Батьки систематично говорять, щоб я їв у школі, а я …
30. Я такий, як тато, лежу до … хвилини, а потім…
31. Я не лінивий, я наполегливо сиджу перед телевізором до ночі, хоч батьки говорять…
32. Я намагаюся завжди для батьків щось вигадати, бо…
33. Я систематично до школи зранку одягаюся швидко, встигаю випити чаю, перед вчителькою забігаю до класу, на ходу знімаючи верхній одяг, хоча батьки, друзі говорять …
34. Вони мене не розуміють, тому я буду робити все що хочу тихенько, таємно від усіх, бо …
35. На канікулах я сплю до півдня, нічого не допомагаю батькам, дивлюся до пізньої ночі телевізор, граю на комп’ютері, бо …
36. Я вислуховую поради батьків, друзів, але …
37. Я прислухаюся до порад батьків, друзів перед тим, як …
38. Моя мама забороняє мені мити посуду і я…

39. На мою думку, мої батьки не хочуть, щоб я досягнув поставленої перед собою ціль і тому…
40. Я не встигаю зробити уроки, коли дивлюся телевізор і тому…
41. Я впевнений, що батьки не будуть лаяти мене за…
42. Я щодня їм пачку морозива, хоч…
43. Я наполегливий, не впертий, не ліниви. Це вони…
44. Я дав собі слово не слухати порад, бо…
45. Я дуже радий, коли я сам у дома, бо…
46. Я наполегливо із своїми друзями, не прислухаючись до порад бабусі, бо вона стара і не розуміє, готуємося…
47. Я щоранку допомагаю швидко сестричці одягатися, щоб…
48. Мій кіт і я друзі, бо полюбляємо …
49. Я щоранку годую домашнього кота Хитрунчика та собаку Сіролапенка, бо…
50. Тато і мама мені говорять, що для них батьківське щастя, коли я…

КОРОТКИЙ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ СЛОВНИК НАЙБІЛЬШ ВЖИВАНИХ ТЕРМІНІВ

АВТОРИТЕТ – загальновизнаний вплив особи чи організації у різних сферах суспільного життя, що ґрунтується на знаннях, високих моральних якостях, досвіді. Справжній авторитет несумісний із „сліпим поклонінням“ особі (культ особи).

АВТОРИТЕТ БАТЬКІВ – висока значущість особистих якостей та життєвого досвіду батьків у очах дітей, що є великою силою батьківського впливу на підростаюче покоління. Коріння авторитету батьків „в поведінці батьків, включаючи сюди всі відділи поведінки, інакше кажучи, все батьківське і материне життя – роботу, думку, звички, почуття, прагнення“. Батьки мають жити повним, свідомим, моральним життям громадянина своєї країни. Щодо дітей, вони повинні бути на певній висоті, але висоті природній, людській, а не створеній штучно для дитячого вжитку. Ніякі штучно вигадані прийоми, способи і методи тут недоречні. Тільки в правильному загальному тоні сім’ї розв’язуються основні питання авторитету батьків.

Від справжнього авторитету батьків відрізняється фальшивий авторитет, що полягає в обожнюванні дитини, задоволенні всіх її бажань і капризів або, навпаки, придушені особистості дітей, занадто суворих стосунках з ними. Серед видів фальшивого авторитету є: авторитет придушення, авторитет віддалі, авторитет чванства, авторитет педантизму, авторитет резонерства, авторитет любові, авторитет доброти, авторитет дружби, авторитет підкупу.

Багато батьків взагалі не думають ні про який авторитет, живуть як попало.

Справжній авторитет батьків ґрунтується на їх громадській діяльності, громадському самопочутті, знанні життя дитини, допомозі їй та на їх відповідальності за її виховання

ВИХОВАННЯ – вплив суспільства на особистість, яка розвивається. У широкому розумінні виховання – це соціалізація, тобто процес формування інтелекту, фізичних і духовних сил підростаючого покоління. Виховання як педагогічна категорія є цілеспрямованою діяльністю, покликаною сформувати систему якостей особистості, поглядів та переконань відповідно до виховних суспільних ідеалів.

Виховання здійснюється через культуру, освіту та навчання в процесі різного виду діяльності та під впливом спадковості й середовища. Як складне соціальне явище воно є об'єктом вивчення різних наук – філософії, соціології; етнографії, економічної науки, біології, фізіології, генетики, психології. Наука про виховання – педагогіка найбільш повно й системно досліджує і виявляє всі фактори впливу на особистість, принципи, зміст, мету, організацію, шляхи, засоби та методи.

Виховання – це конкретно-історичне явище, яке тісно пов'язане із соціально-економічним, політичним і культурним розвитком суспільства, а також етносоціальними та етнопсихологічними особливостями, умовами життя.

За З. Фрейдом, виховання – це процес спонукання до подолання принципу задоволення і до заміщення його принципом реальності.

ВОЛЯ – форма психічного відображення, що виявляється в здатності людини здійснити свої бажання, реалізувати поставлену мету, підібрати дії для подолання зовнішніх чи внутрішніх перешкод. Основні функції волі: вибір мотивів і цілей, регуляція спонукання до дій при недостатній чи надмірній мотивації, організація психічних можливостей особистості. Розвиток волі пов'язаний насамперед з формуванням в особистості мотиваційної сфери, сталого світогляду та переконань, а також здатності до вольових дій, самоконтролю та довільної регуляції поведінки в різних життєвих ситуаціях.

Воля – здатність до вибору діяльності й до внутрішніх зусиль, необхідних для її здійснення. Специфічний акт, що зводиться не до свідомості та діяльності як такої. Здійснюючи вольовий вплив, людина протистоїть владі потреб, імпульсивних бажань, що безпосередньо відчуваються. Для вольового акту є характерним не переживання „я хочу", а переживання „треба", „я повинен", усвідомлення ціннісної характеристики мети дії. Вольова поведінка включає ухвалення рішення, що часто супроводжується боротьбою мотивів (акт вибору), і його реалізацію.

Високий моральний розвиток особистості – найважливіша й необхідна умова виховання волі і основний шлях її виховання.

ВПЕРТІСТЬ – форма поведінки, зумовлена мотивом самоутвердження. Найчастіше виявляється в людей з підвищеною

ефективністю та інтелектуальною обмеженістю. У дітей і підлітків їй сприяють несприятливі умови життя і виховання; незадоволення їхніх істотних потреб, грубість у стосунках з ними або, навпаки, потакання їхнім капризам і необґрунтованим вимогам; дріб'язкова опіка, ігнорування дорослими прав дитини чи підлітка на самостійність. Упертість може закріпитися і стати стійкою негативною властивістю характеру.

Впертість – негативна риса особистості, яка проявляється в нерозумному, необґрунтованому відстоюванні своїх рішень і поглядів тільки тому, що вони є її власними. Вперта людина не зважає на переконливі контрдокази, їй важко відмовитися від своїх хибних поглядів. Така поведінка зумовлена наявністю стійкого мотиву самоутвердження. Найчастіше проявляється у людей з підвищеною ефективністю й інтелектуальною обмеженістю. Причинами її виникнення у дітей і підлітків можуть бути несприятливі умови життя і неправильне виховання в сім'ї: незадоволення їх істотних потреб, грубість дорослих або потакання їх примхам і необґрунтованим вимогам. Впертість підлітків може бути зумовлена надмірною опікою дорослих, ігноруванням дорослими почуття дорослості у дітей тощо. Не вміючи знайти розумні способи відстоювання своєї дорослості, підліток стає непоступливим у дрібницях, вперто наполягає на своїх нерозумних рішеннях. Впертість може закріпитися як негативна риса характеру, яка не піддається корекції.

Впертість – особливість поведінки, а в стійких формах – риса характеру; виступає як дефект вольової сфери індивіда, що виражається у прагненні неодмінно чинити по-своєму, всупереч розумним доводам, проханням, порадам або вказівкам інших людей. Може викликатися почуттями образи, злості, гніву, помсти. У дитинстві може бути формою протесту, яка виражає невдоволення необґрунтованим пригніченням самостійності, що розвивається, ініціативи дитини.

ВПЕРТІСТЬ ДИТЯЧА – ознака неслухняності, яка проявляється в поведінці дітей. Уперта дитина, незважаючи на переконливі докази, не приймає вимог дорослих, якщо вони суперечать її бажанням. Такий опір часто є безпричинним, не зумовленим обставинами. Найчастіше впертість дитини трапляється у дошкільному і підлітковому віці, якщо дорослі не враховують зростаючих можливостей дитини, її прагнення до

самостійності і самоутвердження. Збільшуючись і закріплюючись, створює значні труднощі для нормального розвитку дитини і її адаптації у дитячому колективі, оскільки може призводити до виникнення непорозумінь та конфліктів з ровесниками і її відчуження. Намагаючись перебороти впертість дитячу, дорослі не повинні ставати на шлях прямої боротьби з цим недоліком. Для цього потрібна терпелива, тривала роз'яснювальна робота і створення ситуацій, в яких дитина сама б переконувалась у безглуздості і марності своїх домагань. Залякування, силовий тиск на дитину не дасть бажаних змін у її поведінці.

ГРА. ДИТЯЧІ ІГРИ.

Гра – вид діяльності, мотив якої полягає не в її результатах, а в самому процесі. Значною мірою впливає на розвиток особистості, особливо у дитинстві.

Дитячі ігри – один з найважливіших засобів дитячого розвитку. Гра є провідною діяльністю дітей. Рухливі ігри сприяють фізичному вихованню дітей, розвитку сили волі, сміливості, наполегливості, витримки, рішучості. В цих іграх складаються перші колективи дітей.

Гра – це специфічна форма прояву дитячої активності в певному непродуктивному виді діяльності, спрямованому не на одержання результату, а на переживання задоволення від самого процесу.

Дитяча гра – це вид діяльності, який історично виник у людському суспільстві і полягає у відтворенні дітьми в доступній для них формі дій дорослих та відносин між ними і спрямована на пізнання навколишньої дійсності. У дошкільному віці гра є провідним видом діяльності і створює найсприятливіші умови для психічного і розумового розвитку. Розробки теорії дитячої гри (Л. Виготський, О. Леонтьєв, Д. Ельконін) зазначають, що під час гри в дитини з'являється потреба здійснювати активний вплив на навколишні предмети, розвиваються інтелектуальні, емоційні, вольові та моральні якості, формуються всі сторони її особистості.

ГРА ЗА ПРАВИЛАМИ – вищий рівень парної чи колективної гри у старшому дошкільному віці, в якій дії учасників та їх взаємини чітко визначені встановленими правилами і обов'язкові для всіх. Зароджується гра за правилами ще у рольовій грі, кожна роль у якій містить замасковані правила поведінки її виконавця. Поступово ускладнюючись і вдосконалюючись, гра за правилами стає улюбленою

серед старших дошкільників і школярів, переростає в інтелектуальні і рухливі, спортивні ігри: шахи, шашки, футбол та ін. Гра за правилами супроводжує все свідоме життя людини і є популярною навіть серед людей похилого віку. Класифікація рухливих ігор має такі ознаки: 1) інтенсивність (низька, середня, велика), 2) вікова категорія (молодші школярі), 3) стать (хлопчики та дівчатка), 4) переважаючий прояв вольової якості (одна або декілька вольових якостей: цілеспрямованість, ініціативність, дисциплінованість, самостійність, рішучість, наполегливість, витримка, організованість, діловитість, сміливість, мужність тощо, які формуються у грі), 5) малі фольклорні форми (загадки, заклички, жеребкування, лічилки, мирилки, примовки, скоромовки тощо), 6) час і місце проведення; рухливі ігри поділені на групи: 1) ігри, які сприяють розвитку фізичних якостей (швидкість, витривалість, гнучкість, сила, спритність, швидкісно-силова якість); 2) ігри з елементами стройових вправ; 3) ігри з елементами загальнорозвивальних вправ; 4) ігри з елементами прикладних вправ; 5) ігри з елементами рівноваги; 6) ігри з елементами акробатики; 7) ігри з елементами боротьби; 8) ігри з елементами танцю; 9) ігри з елементами футболу; 10) ігри з ходьбою; 11) ігри з бігом; 12) ігри зі стрибками; 13) ігри з метанням; 14) ігри на воді; 15) ігри на лижах; українські народні ігри мають такі групи: 1) літнього циклу; 2) осіннього циклу; 3) зимового циклу; 4) весняного циклу; 5) розвиток фізичних якостей; 6) виховання вольових якостей; 7) статево-вікові ознаки; 8) обрядово-ритуальні ігри; 9) родинно-побутові ігри; 10) рухливі ігри; 11) історичні ігри; 12) календарні ігри та розваги; 13) малі фольклорні форми.

ІГОВА ДІЯЛЬНІСТЬ – форма діяльності в умовних ситуаціях, спрямована на відтворення та засвоєння суспільного досвіду, що фіксується в соціально закріплених заходах здійснення предметних дій. Ігрова діяльність є провідним типом діяльності дітей дошкільного віку.

Ігрова діяльність формує потребу дитини активно впливати на предмети, розвиває інтелектуальні, моральні й вольові якості дитини, формує особистість в цілому.

Ігрова діяльність формує довільну поведінку дитини. Вона може мати індивідуальний або колективний характер (рольові ігри, ігри з правилами тощо).

ДИТИНСТВО – термін, що позначає початок періоду онтогенезу – від народження до підліткового віку. Згідно з прийнятою періодизацією, дитинство охоплює: 1) немовля – від народження до одного року; 2) дитинство раннє – один-три роки; 3) вік дошкільний – від одного року до шести-семи років; 4) вік шкільний молодший – від шести-семи до десяти-одинадцяти років.

Головна соціальна функція дитинства – підготовка людини до дорослої самостійної праці; вона визначає специфіку вікової диференціації, тривалість і своєрідність дитинства.

МЕТА (ЦІЛЬ): 1) Усвідомлений образ передбачуваного бажаного результату, на досягнення якого спрямована дія людини; заздалегідь уявлюваний результат свідомої діяльності. Тут мається на увазі свідомий образ результату: він утримується у свідомості весь час, поки виконується дія. Мета завжди свідома. 2) Мета – психосоціальна якість, що випливає з почуття ініціативи, завдяки якій у дитини поступово зростає здатність до цілеспрямованої поведінки.

В психології поняття мети вживається й в інших значеннях: а) формальний опис кінцевих ситуацій, досягнення яких прагне будь-яка система, що саморегулюється і функціонує; б) передбачуваний корисний результат, що визначає цілісність і спрямованість поведінки організму.

НАПОЛЕГЛИВІСТЬ – якість особистості, що полягає в умінні досягати поставленої мети, долаючи при цьому зовнішні й внутрішні перешкоди. Не треба на основі зовнішньої схожості змішувати наполегливість з впертістю. І те і інше характеризується настійливим прагненням досягати бажаного, але не відміну від наполегливості при впертості єдиним мотивом поведінки є самоствердження, прагнення наполягати на своєму.

Виховання наполегливості необхідно починати з раннього віку. Найголовніше – привчити дитину не припиняти цілеспрямованих зусиль при виникненні перешкод. Треба ставити перед нею досить складні, але здійсненні завдання і неухильно вимагати, щоб вона доводила розпочату справу до кінця. Дуже важливо також виробити у дитини вміння самостійно ставити і вирішувати об’єктивно значимі завдання. У шкільному віці важлива роль у розвитку наполегливості належить самовихованню.

САМОНАВІЮВАННЯ – процес і результат навіювання, спрямованого на самого себе, адресований самому собі, коли суб'єкт і об'єкт впливу збігаються. Веде до підвищення рівня саморегуляції, що дозволяє суб'єктові викликати в себе ті чи інші відчуття, сприйняття, керувати процесами уваги, пам'яті, емоційними і соматичними реакціями.

Довільне самонавіювання досягається за допомогою вербальних самоінструкцій або уявного відтворення певних ситуацій, однозначно пов'язаних із необхідною зміною психічного або фізичного стану. Ефективності його сприяють психічна релаксація, багата уява.

Мимовільне самонавіювання характеризується некритичним ставленням суб'єкта до власних ідей, концепцій, оцінок, відсутністю сумнівів у їхній правильності та вірогідності, зниженням контролюючих функцій свідомості. Наслідком цього іноді виявляється ригідність (відсутність гнучкості) психічної діяльності.

Самонавіювання може виявлятися у порушеннях функціонування різних систем організму у результаті суб'єктивного очікування певного розладу і впевненості, що він обов'язково наступить або вже наступив.

ЩАСТЯ – поняття моральної свідомості, що позначає стан людини, який найбільше відповідає внутрішній задоволеності повнотою й осмисленістю життя, здійсненням свого людського призначення. Щастя є чуттєво-емоційною формою ідеалу. Поняття „щастя" не лише характеризує певне конкретне об'єктивне положення чи суб'єктивний стан людини, а й виражає уявлення про те, якими повинні бути життя і діяльність людини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. – К.: Либідь, 1997. – 376 с.
2. Діхтяренко З. М. Виховання наполегливості молодших школярів у процесі позакласної ігрової діяльності : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.07 „Теорія і методика виховання“ / З. М. Діхтяренко. – К., 2008. – 20 с.
3. Діхтяренко З. М. Виховання наполегливості молодших школярів у процесі позакласної ігрової діяльності : дис... канд. пед. наук : 13.00.07 „Теорія і методика виховання“ / Діхтяренко Зоя Михайлівна. – К., 2008. – 275 с.
4. Діхтяренко З. М. Користування „Щоденником зміцнення здоров’я“ для формування наполегливості молодших школярів // Зб. наук. праць УДПУ. – К.: Науковий світ, 2003. – С. 66–73.
5. Діхтяренко З. М. Рухливі ігри та естафети з елементами футболу // Фізичне виховання в школі: Науково-методичний журнал. – К.: „Педагогічна преса“. – 2005. – № 1. – С. 18–20.
6. Заповіді для батьків // Вечірні Черкаси. – 2005. – № 31. – С. 4.
7. Коляда М. Г. Современная энциклопедия воспитания ребенка: 3000 вопросв что делать, если… – Донецк: ООО ПКФ „БАО“, 2004. – 448 с.
8. Педагогічний словник / За ред. дійсного члена АПН України Ярмаченка М. Д. – К.: Педагогічна думка, 2001. – 514 с.
9. Плотічер А. І. Виховання волі / За ред. Л. А. Квінта. – Харків, 1930. – 55 с.
10. Психологічна енциклопедія / Автор-упорядник О. М. Степанов. – К.: Академвидав, 2006. – 424 с.
11. Рувинский Л., Хохлов С. О воспитании воли // Воспитание школьников. – 1990, № 6. – С. 56–60.
12. Шапар В. Б. Психологічний тлумачний словник. – Х.: Прапор, 2004. – 640 с.

Навчальне видання

Діхтяренко Зоя Михайлівна

ВИХОВАННЯ НАПОЛЕГЛИВОСТІ УЧНІВ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОЇ ШКОЛИ ЗАСОБАМИ ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Методичні рекомендації

Авторське редагування

Відповідальний за випуск – О. Т. Ростунов
Комп'ютерний макет – Р. М. Мубараков

Підписано до друку 31.01.2008 р. Формат 60х84/16.
Папір Data Copy. Гарнітура Таймс. Друк циф. дублікатор.
Ум. друк. арк. 2,56. Обл.-вид. арк. 1,45.
Тираж 300. Зам. 7/01.
Видавництво – «Видавництво «Науковий світ»»®.
Друк – друкарня ПП Ростунова О.Т.
Свідоцтво ДК № 249 від 16.11.2000 р.
03680, м. Київ, вул. Боженка, 17, оф. 504.
тел. 200-87-15, 200-87-13, 8-050-525-88-77.
E-mail: nsvit@mail.ru